
SERİ	CİLT	SAYI	
SERIES	VOLUME	NUMBER	
SERIE	BAND	HEFT	1
SÉRIE	TOME	FASCICULE	1980

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

ORMAN FAKÜLTESİ

DERGİSİ

**REVIEW OF THE FACULTY OF FORESTRY,
UNIVERSITY OF ISTANBUL
ZEITSCHRIFT DER FORSTLICHEN FAKULTÄT
DER UNIVERSITÄT ISTANBUL**

**REVUE DE LA FACULTÉ FORESTIÈRE
DE L'UNIVERSITÉ D'ISTANBUL**

DÜNYA YABANHAYATI VAKFI'NİN YABANHAYATININ KORUNMASINDAKİ ÇALIŞMALARI¹

Prof. Dr. Turhan İSTANBULLU

Kurucularının dile getirdiği gibi, Dünya Yabanhayatı Vakfı (WWF - World Wildlife Fund) 1961 yılında «dünyanın yabanhayatını ve yabanıl alanlarını kurtarmak» amacı ile yaratılmıştır. Bir başka anlatımla Vakıf, çağımızın en önemli ve ön- de gelen ödevlerinden birinin, üzerinde yaşadığımız dünyanın doğal mirasının, en baş- ta insan olmak üzere tüm canlılar yanına korunmasına yardım için kurulmuş, biçim- lendirilmiştir.

Temelde, geçmiş yüzyılın, bilim, teknoloji ve endüstri aracılığı ile insan yaşa- mına getirdiği çok büyük boyutlu değişim ve gözardı edilemez nitelikteki gelişimin. varolan dünya kaynakları üzerinde yarattığı ağır baskı ve hatta tehdit, kaynakların korunması bilinçini yaygınlaştırmış ve kaynaklar karşısındaki davranışları da derin- den etkilemiştir.

Korumanın insan için yaşamsal bir konu durumuna ulaşması, soruna enbağta devlet açısından yönelinmesi gereğini gündeme getirebilmektedir ve bu kaçınılmaz- dır. Kuşkusuz bu durumda devletlere, ortaya çıkan yükün büyük payını kaldırmak, ağır parasal sorunların çözümüne katkıda bulunmak ve doğanın düzenli bir biçimde işletilmesine ilişkin yönetsel etkinliklerin sorumluluklarını almak düşmektedir.

Devletlerin olduğu kadar, özel kesimlerin de kaynak kullanımının doğurduğu sorunlarla ilgilenmesi kaçınılmaz bir olgu halinde ve gittikçe artan bir oranda or- taya çıkmıştır. Sonuç olarak, devlet kurumları yanında, devlet kurumları niteliğin- de olmayan (non - governmental) kurumlar da doğmuş ve koruma ile uğraşan bi- rimleri oluşturmuşlardır. Gerçekten bu birimler, bilimsel bulguları çeşitli etkinlik- lere yöneltmek, kamu oyunu aydınlatmak, itici ve çekici olarak rol almakla zorun- lu bulduklarını benimsemişlerdir. İşte Dünya Yabanhayatı Vakfı (WWF) böyle bir felsefenin ürünü olarak doğmuş ve etkinliklerine başlamıştır.

Evrensel ölçüde bir çalışma ilkesinin belirlenmiş olması, özellikle yaygın ve dağı- nık yörelerdeki doğal kaynaklara yönelik koruma etkinliklerinde insan gücü ve iyi düzenlenmiş örgütlere gereksinme duyulması, Vakfın öncelikle güçlenmesi ve yaygın- laşması zorunluluğunu doğurmuş, 1970'li yılların başında 15 ulusal Yabanhayatı Vakfı oluşarak aynı yönde çalışmalara katılmışlardır. İşte, Türkiye'de Doğayı Koruma Vak- fı 1975'de kurulurken bu evrensel görevde yerini ve sorumluluğunu uygarca almaya yönelik yeni bir kurum yaratmıştır.

¹ Bu yazı, 3 Aralık 1979 günü yapılan Avrupa Konseyi 4. Kampanyası "Yaban Hayatı ve Doğal Yaşama Ortamlarının Korunması" konferansı için kaleme alınmıştır.

² İ.Ü. Orman Fakültesi Ormancılık Politikası Kürsüsü, Bahçeköy - İstanbul.

Doğal kaynaklar karşısındaki evrensel görev ve sorumluluklar nereden kaynaklanmakta idi sorusu belki burada bir yanıt beklemektedir.

Bugün yaşayan doğal kaynakların değerini belirleme bakımından üzerinde durulması gereken önemli özellikler taşıyan bazı bilgi ve örneklerle sahibiz. Gerçekte, insan yaşamının sürdürülebilmesi için pekçok ekosistem ve türlerin vazgeçilemez olduğu ve potansiyel değer taşıdıkları bilinmektedir. Ancak hangi kaynak neden daha önemlidir veya ne türlü ve ne zaman yararlanma sırası olacaktır, bunu tam anlamı ile tahmin etmek olanak dışıdır. Bu yüzden, yaşayan canlı kaynakların taşıdıkları değerlere birçok yönden yaklaşım gerekmektedir.

Konuya ekolojik açıdan baktığımızda, yararsız veya enazından gereksiz gibi görülebilen birçok ekosistemler ve türler, doğrudan ekonomik öneme sahip olan ekosistem ve türlerin sağlık ve bakımı için vazgeçilmez nitelik taşırlar. Kıyı kesimlerindeki sulak araziler ve sığıklar, insan gönencine dikkate değer katkılar sağlarlar. Su toplama havzalarındaki ormanlar da bunlara eşdeğer bir önem taşımaktadırlar. Sulak araziler ve sığıklar, dünya balıkçılığının üçte ikisine yakın bir kısmının gereksinme duyduğu yetişme, üreme alanlarını veya ana beslenme kaynaklarını oluştururlar. Ormanlar, bir taraftan su akışını denetlemek, selleri ve erozyonları durdurmak, kanal ve barajların toprakla dolmasını önlemek gibi işlevleri ile suların akış yönünde bulunan alanları korur ve onlara kaynak sağlar.

Pekçok yabancı tür; polen taşıyıcı, zararlıları yiyen ve zararlılara asalak, azot bağlayıcı olarak tarımda değerli ve çokkez temel işler görür. Polen taşıyıcılar, zararlılardan geçiren yiyici ve asalaklara sığınma, üreme ve beslenme çevreleri sağlayan kültüre sokulmamış ekosistemler böylece tarım ürünü alanlarının verimliliğine katkıda bulunurlar.

Gıda Ekonomisi yönünden bir yaklaşım, yabancı yaşam içinde yer alan hayvan ve bitkilerin, başta gıda sağlamak yoluyla insan beslenmesi bakımından yaşamsal önem taşıdıklarını kolayca gözleri önüne serilebilir. Denizlerden ve tatlı sulardan elde edilen balıklar ve diğer su ürünleri başta insanlar olmak üzere besi hayvanları için de vazgeçilemez gıda kaynaklarıdır.

Beslenme kaynağı olarak balık ve diğer deniz ürünleri bir dayanak önemi taşıyorsa bile, pekçok ülke bu işin ticaretini yapmakta ve bazıları da dışpara kazanımlarının büyük bir bölümü bakımından buna dayanmaktadırlar.

Balıkların ve diğer deniz ürünlerinin dışında, dünyanın çeşitli bölge ve yörelerinde yabancı memeli kara hayvanlarının ve kuşların et bakımından temel kaynak durumunda buldukları bir gerçektir. Yabancı hayvansal ve bitkisel kaynakların beslenme yönünden önemi daha tam olarak anlaşılammıştır.

Yabancı hayvan ve bitkilerin besleyici önemleri çoğu insanlar tarafından daima düşük ölçüde değerlendirilmektedir. Bunun nedenlerinden biri, beslenme uzmanlarının bu elemanlara reçetelerinde nadiren yer vermeleri ise de asıl neden, sözü geçen alanların istatistikçilerin eksiksiz araştırma yapamayacakları kadar uzak yerlerde bulunmalarıdır. Kuşkusuz, yabancı hayvan ve bitkilerin beslenme bakımından taşıdıkları değer politikacılar ve yöneticilerce tam olarak anlaşılammış olması, bu kaynakların yanlış işletilmeleri ve yetişme alanlarının ortadan kalkmalarında etkin rol oynamıştır.

Yabancı hayvan ve bitkilerin taşıdıkları değer sadece doğrudan doğruya tüketilen

türleri ile sınırlı değildir. Tüketilen türlerin dışında kalanlar, yabancı veya yarı yabancı olarak esas islah materyalini oluştururlar. Bu materyalin taşıdığı çeşitli nitelikler, farklı durumlara uyumluluk ve bunun verdiği sonuçların araştırılması yolu ile sürekli gelişmelerin incelenmesinde yaşamsal önem taşırlar.

İlaç ve diğer şifa verici şeylerin vazgeçilmez kaynağını, yabancı bitki ve hayvanların bünyelerinde bulundurdıkları kimyasal bileşimlerin oluşturdukları bu konularla uğraşanlarca yaygın biçimde bilinen bir gerçektir ve bunlar ekonomik açıdan üstün değerler yaratmaktadırlar.

Endüstri ve ticaret bakımından ormanların içerdikleri ekonomik nitelikler ise tartışılmaz açıktır. Birincil ve ikincil ürünleri ile ormanlar endüstri için temel hammadde kaynağı ve ülkeler arası ticaretin konusunu oluştururlar. Orman ekosistemi içinde varolan yabancı bitki ve hayvanlar da ayrıca endüstrinin çeşitli temel gereksinimlerini karşılarlar.

Yukarıda ekonomik değerlilik bakımından kısaca değinilen yabancı hayvan ve bitki türlerine başka pekçoğunu katmak elbet de olasıdır.

Yabancı hayvan ve bitkiler duygusal ve rekreasyonel yönden de kaynak oluşturmakta ve böyle bir yaklaşımı de gerektirmektedirler.

Yaşayan doğal kaynaklar çok sayıda duygusal ve rekreasyonel yararlar sağlamaktadırlar. Ulusal parklar ve diğer korunan alanlar, ulusal ve uluslararası nitelikte ve artan sayıda ziyaretçi çekmektedir. Tüm bitki ve hayvan türleri, güzellik ve davranışları ile zevk, ilham ve yapıcılık duyguları yaratırlar. Doğal dünyanın sesleri, biçimleri, renkleri, kokuları, dokuları ve tatları müzisyenlere, mimarlara, artistlere, tasarımcılara ve hatta parfümeri ve ahçılık alanlarına veri kaynağı olmakta devam etmektedir. İnsanların başarıları, sahip oldukları üstün ve eşsiz hayal gücü yeteneğinin ürünleridir. Hayal gücünü geliştirmek için sık sık devinimlendirilmesi ve ekosistemler içindeki kaynaklara dayandırılması gerekir.

Töre ve kültür yönünden konuya yaklaşıldığında, insanlar ve doğal dünya arasındaki ilişkinin ne denli önemli olduğu bir kez daha ortaaya çıkmaktadır. Bu ilişki, kültür kökenine bağlı olarak değişik biçimler almaktadır. Uluslar, beldeler, topluluklar ve bireyler bitki ve hayvanlardan simgeler kullanmaktadır. Kültür ve doğa arasındaki ilişkiyi belirgin şekilde taşıyan yöreler halk tarafından tanınmakta ve tutulmakta; önemli tarihi ve kültürel oluşumları içeren büyük doğal güzelliklere insanlar derinden bağlanmaktadırlar. Doğaya bağlılık güzellikten de öte duygulara ege-men olmakta, geleceğin güvencesini bitki ve hayvanlar aleminde arama fikri de yaygınlaşmaktadır.

Yabancı hayvan ve bitkiler aleminin bilim ve aydınlığın hizmetinde olduğunu gözden irak tutmamak gerekir. Sayıca 5 - 10 milyon arasında değişik bitki ve hayvan türünün yeryüzünde varolduğu ve bunların ancak 1,6 milyon kadarının adlandırılıp tanımlanabildiği ve pekazının tamamen bilinebildiği bir gerçektir. Bu türler ve onların biçimlendirdiği birlik ve topluluklar canlı araştırma ortamlarını oluşturmaktadırlar. El değmemiş, değişikliğe uğramamış ekosistemler bir yandan ekolojî ve evrimin temel sorunlarının anlaşılmasında, diğer yandan da diğer ekosistemleri değiştirirken değişimlerin getirdiği sonuçları bilebilmekte yararlı anadayanak olarak hizmet etmektedirler.

Masraf - yarar ilişkisi yönünden yaşayan doğal kaynaklara yapılacak bir yakla-

şımın ortaya koyduğu gerçek; bunların varolmalarının hiçbir masrafı gerektirmediği, yararlanılmalarının son derece ucuz olmalarına karşın, yokedilmeleri durumunda, bazılarının son derece pahalı olarak yeniden yetiştirilebilmekte, diğerlerinin ise tamamen kaybolup gitmekte olduklarıdır. Alışverişe konu olan bitkiler ve hayvanlar ile, onlardan elde edilen ürünlere parasal değer saptamak olanak içindedir. Bunların dışında kalıp da, ekonomiye ve insan yaşamına etkide bulunanlara gerçekçi bir değer yakıştırmak hemen hemen olanaksızdır ve yeni, gelişmiş masraf-yarar analizlerine gereksinim duyurmaktadırlar.

Yabanhayatının kısaca değinilen bu üstün değerlerini korumak için bir katkıda bulunmayı amaçlayarak kurulan Dünya Yabanhayatı Vakfı, hedeflerine ulaşabilmek bakımından önce gelir sağlama çabalarına hız vermiş, çeşitli ve başarılı kampanyalar olağanüstü sonuçlar yaratan ve parasal kaynaklarını güçlendiren başlıca eylem türünü oluşturmıştır.

Vakfın, en üst düzeyde amaç olarak, yarattığı ve yönettiği devletdışı girdi ve gelirleri devletlere ve toplumlar içindeki diğer sorumlu organlara devretmek yolu ile korumaya dönük etkinliği dört başlık altında toplanabilir. Bunlardan birincisi araştırmadır. Bu iş, bir kardeş örgüt olan IUCN (Doğa ve Doğal Kaynakların Korunması Birliği)'ce yapılmaktadır.

Vakfın ikinci etkinlik ayırımı destek sağlamakla ilgilidir. Bu destek, moral veya parasal yardım için istek ve gereksinme yaratan kampanyalar yoluyla olur.

Üçüncü bir etkinlik kesimi, sağlanan desteklerle projelerin uygulamaya sokulup sonuçlandırılmasıdır. Bu konuda yapılan şeyler, koruma gereksinimleri için yapılan ulusal araştırmalardan yasal ve yönetsel hususlara; yeni rezervlerin kuruluş ve geliştirilmesinden tükenme tehlikesi içindeki türleri kapsayan özel önlemlere; kirliliğin denetlenmesinden, koruma alanında görev yapan profesyonellerin eğitimine; yönetim ve devlet düzeyinde önerilere kadar uzamaktadır.

Doğal olarak dördüncü kısım iş proje uygulamalarını izlemek ve yeni sonuçlar çıkarmaktır.

Yukarıda kısaca özetlenmeye çalışılan bütün düşünce ve eylemlerin sonucu nedir?

Dünya Yabanhayatı Vakfı sadece 1978 yılında rekor düzeye çıkarak 6,8 milyon dolar sarfı ile 424 ulusal ve uluslararası projeyi desteklemiştir. 1962 yılındaki ilk projeden buyana 1847 proje için 130 ülkede 30,3 milyon dolar tutarında bir bağış sözkonusu olmuştur.

Kuşkusuz günümüzün gerçek görevi Sir Peter Scott'un da belirttiği gibi dört temel görüşe dayandırılabilir:

— İnsanlık, yeryüzünü bizimle birlikte paylaşan hayvan ve bitkiler için var oluş özgürlüğünü güvence altına almak sorumluluğu ile yükümlüdür,

— Biyolojik bilimlerin hammaddeleri, enazından ciddi bir incelemeye konu edilmeksizin insanın çevreye müdahalesinin bir sonucu olarak tahrir edilmemeli veya yokoluşuna izin verilmemelidir;

— Yenilenebilir yabanhayatı kaynaklarının onarımı büyük bir artış gösteren dünya nüfusuna yeterli bir yaşam standardı getirmek için gerekli gelişmelerden sayılmalıdır.

— Doğal hayatın güzelliği ve farklılığı kendi yararına korunmalı ve gelecek kuşaklar için bir emanet olarak tutulmalıdır.

Tüm bu görevler, eğer gerçekten doğal mirası korumak istiyorlarsa, bazan isteklerine ters düşen davranışlara karşın başta hükümetlere, planlama otoritelerine ve sokaktaki insanlara aittir.

Doğayı koruma politik budutlar tanımadan gelişmesine devam etmektedir. Bunun en son ve güçlü örneği Çin Halk Cumhuriyetinin 1979 yılında resmen WWF ile doğayı koruma konusunda anlaşmış olmasıdır.

K A Y N A K L A R

HOFFMAN, L., 1973. Conservation and the World Wildlife Fund. World Wildlife News, Volume 1, April, 1973.

SCOTT, P., 1977. What? Why? How? The Objectives of the World Wildlife Fund. World Wildlife Fund Conservation Programme 1977-78, WWF.

WWF, 1973. Towards New Horizons, Switzerland.

WWF Turkey, 1975. Speech by His Royal Highness the Prince of the Netherlands. V/mb - IV/77, İstanbul.

WWF, 1978. World Wildlife Fund Annual Report, 1977.

WWF, 1978. World Wildlife News. Volume 6, No. 1. Morges, Switzerland.

IUCN - UNEP - WWF, 1978. Second Draft of A World Conservation Strategy. General Assembly Paper GA. 78/9, Morges, Switzerland.

WWF, 1979. World Wildlife Yearbook 1978-79, Switzerland.